

ИЗЛАЗИ

уторником, четвртком
и недељом

ЦЕНА:

за 1 месец 1 динар
или 1 крунаПретплату примају све
поште у Србији и
иностраниству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату треба слати:
Стеви М. Веселиновићу
проф. БогословијеНЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Кнежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 10 ПР. ДИН.

Уредник: Јанко М. Веселиновић

БРОЈ 10 ПР. ДИН.

ГРОВОВИ

II

Сећаш ли се, душо, некадашњих дана,
 Кад нам стаза жића беше обасјана?
 Када гресмо срећи сред љубави наше?
 И кад сласти писмо из живота чаше?
 Ни жалост, ни туга тад не знасмо шта је;
 Никад не чу нико наше уздихаје.
 Из причања чусмо о јаду и вају, —
 А не знасмо да све иде своје крају? ...
 Ал' и то све прође, ти минуше дани,
 Прохујаше брзо, као просањани.
 Место слатких снова, место среће, миља,
 Сад нам живот блуди без наде, без циља;
 Питасмо се често у тузи, у вају,
 Дал' ће крето доба кад год стићи крају?
 Ал' одговор горки са срца се креће:
 Прошли су за навек дани снова, среће,
 Од животне борбе уморени јако
 У гроб ће те најзад сунтит' се полако....
 Веруј, душо, веруј одовору томе,
 Тој истини горкој, веруј срцу своме.
 Па кад најзад стигне и то циљно доба,
 Када дувне на нас дах из ледног гроба,
 Загрљени душо, овако к'о сада,
 На мртвачком одру лежаћемо тада....

—XI 1896 г., Шабац

† К. Абрашевић.

ИДЕАЛИСТА

(СЛИКА ИЗ ДРУШТВА)

— РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ —

(НАСТАВАК)

III

Настаде неколико тренутака ћутање Сваки од нас беше замишљен, сваки као да се сећаше нечег прошлог, минулог.

— Тхе.. тако то бива, прекиде Марко ћутање, изговоривши ове речи више за себе.

Нико од нас не рече ни речи.

Ћутање се обнови опет неколико тренутака.

— Докле се год друштво тобом може користити, оно се користи, продужи Марко даље. — Па када те изнури, исцеди све животне сокове, сву снагу, онда те одбаци, исто онако, као што се баца изношено и поцепано рухо.. Одбаци те исто тако, па се још често злобно и пакосно смеју твојој невољи, презиру твоју немоћ и изнуреност, и назову те будалом и глупаком, који се није умео користити и осигурати себи бољу будућност —

— Та, ти опет и сувише гледаш кроз црне наочаре на живот и друштво!.. прекиде Марку реч један из друштва.

— Па и природно је да тако мора бити! — додаде други.

— Разуме се да је природно онда, када саможивост светом влада; то је природно онда, када се почне порок награђивати, а врлина гонити; онда, када полтронство постаје највиша мудрост! Онда, драги мој, када се о моралу и љубави према ближњем почне мислити као о заблудама старих векова, па се место тога одомаћи „модерно паметно начело: „Све на страну; а корист преда се!..“ изговори Марко зажарен у образима, уздрхталим, срдитим гласом.

Опет настаде ћутање неколико тренутака.

— Тај ча-Ђорђе, продужи Марко онет после кратког разговора о друштву, тај кога сам ја, као што велим, затекао на последњем кораку живота, — свршио је у С. .. учитељску школу, које ми онда овде и не имајасмо, а по том је две године провео у Бечу, те довршио своје образовање. Био је у своме школовању вредан и одличан, а владао је немачким и мађарским језиком. То је, дакле, и сувише образовања за оно доба, па да се могла терати најодличнија чиновничка каријера. Бејаше син врло богатих родитеља, а млад и леп. Е, мој брате, догле ли би ипекуланти дотерали под тако повољним условима

— А шта је урадио Ђорђе? Његове жеље беху, да све што има, па чак и крв своју и ум свој стави у службу потиштене, неослобођене браће, што још носе ропске, туђинске окове; да оде у јужне неослобођене крајеве Српства, одакле му и дед вођаше порекло, да живи међу браћом својом, да дели с њима ропске невоље и горке уздахе, да се бори, да се истроши у тој борби и користи роду своме...

И отишао је пун жарка одушевљења, пун нада и идеала, пун силне, искрене љубави према потлаченој браћи. Никога он није питао: хоће ли ићи тамо?.. Нико му то није наређивао и заповедао. Он је само послушао срце своје. Није он разбيراо за тешке услове, није се страшио борбе, није мислио на себе, није се при поласку погађао и цењао око награде за те муке, како се многи погађају и цењају, исто онако, као што се ћифта цења при продаји своје робе. Да, такви људи продају за новац свој патристизам исто, али баш исто тако, као што ћифта за тезгом продаје свој циц, и рачуна колико ће ћарити на сваком продатом комаду!... Тргују људи!.. А чиме свет још не тргује?!... За новац се све продаје!.. Ђорђе није трговао. У души његовој гораше најчистије, најузвишеније искрено осећање бола и беде потиштене браће и најплеменитија жеља да помогне, победи, — или страда с браћом својом.

Три хиљаде дуката, што је добио као наслеђе од својих родитеља утрошио је у тој борби. Неколико пута му је глава о концу висила. Морао је преобучен у пастирско одело из тога краја бежати, да би само изнео живу главу, а не рачунајући толике новчане жртве, што их мораде поднети, да подмити поједине паше да извесне „кривице“ његове блажије оцене или, што 'но веле, кроз прсте прогледају.

— Ја имам случајно код себе једно његово писмо, што га писаше једном од својих другова при поласку у те крајеве. Ево завршетка тог писма:

„... Ја бих осећао да ме савест гризе, био бих немиран, осећао бих грех на души тада, када бих дозволио себи да овде у изобиљу и господству благујем тада, када она браћа моја, оно робље уздише и стење под јармом туђинским —
— — — — — Веруј ми, да често, када ноћ

падне, месец изгреје иза шумовитог брега, а плаво, чисто небо оспе се ситним звездама, седнем тако на клупу под оном гранатом липом у нашем дворишту на селу, те пустим поглед да неодређено блуди кроз ноћ, и да се губи тамо негде далеко, далеко иза оних мрачних горостасних брегова с којима се, што се у дан лепо види, лазурно, плаво небо стапа у нежномо загрљају. Тамо преко тих брегова, преко којих у ноћ ни мисао моја не сме да пређе, живе потлачена браћа моја. Али ја ипак у ове ведре, звездане, месечне ноћи, када се код нас на све стране разлежу весели поклици уз клопот ветрењача, прељске песме и припеви, крцкање натоварених кола јесењим плодовима и путничке песме праћене двојницама; .. да, у такве ведре дивне ноћи, када све овде, чини ми се, дише у срећи и миљу, ја у оном тајанственом шуморењу поветарца кроз лишће, као да чујем тежак и горак уздах, као да чујем очајно стењање браће моје под јармом туђинским. Таман венац планина обмотан црном тамом ноћном не пушта кроза се поглед мој, па ипак ја се обраћам сјајним звездама и јасном месецу, што са недогледне висине своје гледају и преко тог планинског зида на тужну браћу моју. На сјајним звездама видим како одблескују сузе паћеничке, сузе раје под тешким ропским ланцима, а са бледог лица месечевог као да се одблескује онај вечити тежак бол робља, што се, поверавајући немој ноћи јаде срца свога, обраћаше у големој тузи њему на висини с молбом кроз сузе и уздахе, да у мирном путу своме брочећи преко плава неба уз пратњу својих драгана, сјајних звезда, прича невоље слободној браћи. И месец испуњава те молбе, и у бледим тужним зрацима његовим којим нас обасипа, ја осећам одсев патње ропске толиких векова. — — — — — Мени се учини као да кроз те уздахе чујем позив очајнички за помоћ — — — — — И звезде даље трепере, месец просипа бледе зраке своје, а ветрић шушкара и даље лишћем, шуми тужно и уздише. — — — — — Учини ми се као да јасно чујем звуке ропских ланаца и загушљив глас, којим робовикује слободномо брату: „Помоћ.. помоћ, брате!.. Чуј, разумеј!.. Време је да чујеш и разумеш!..“ Ја морам да следујем томе очајном гласу... Савест ми не би била мирна, ако тај глас не бих чуо не бих разумео... Идем њима, идем браћи својој.“..

— наставиће се —

НЕЧИТАНА КЊИГА

Када ми с тешка бола
Процили живот бедан,
Ја вадем тад из стола
Драгоцен листак један.

*Гледам : та слова мила
Давно су бледа веће!
Ал' њихов смис'о време
Избрисат' никад неће.*

*Ту људку прошлост своју,
То злато, тамом скрито,
Чувам у књижи, коју
Још нико није чит'о.*

*А ко би чит'о сада
Што пређе што није —
Њега ми, авај, млада
Одавно земља крије...*

Вера.

ГДЕ ПОМОРАЊЕ ЗРУ

од
Н. А. Љејкина

(НАСТАВАК)

LV

Било је осам часова изјутра. Супрузи Иванови тек беху устали из постеље. Остало је друштво спавало по својим собама јаким сном. Пред гостионицом су стајала велика кола, са десет места, запрегнута са шест мазги. Та кола беху одређена да возе госте на Везув. Сем наших путника ова су кола требала да повезу на Везув и једно енглеско друштво: три човека и једну жену. Кола су гостиничка и за вожњу на Везув и назад плаћало се по пет франака од особе.

Полазак је одређен у осам сати изјутра. Енглези у белим капама с дуплим сунцобраном, са зеленим убрусима око капа, у плавим, вуненим чарапама до колена, у плитким ципелама, с необично јаким пенџетима, с алпским штаповима, који беху на врху оштри, већ су обилазили око коња. Они добациваху један другом фразе кратке, од две три речи, и нестрпљиво завириваху у часовнике. По незадовољним лицима њиховим могло се познати, да су говорили о нетачности својих сапутника — Руса, за које им рече келнер, да још нису устали из постеље.

Осам сати је већ прошло. Енглези, поред малосложних фраза, почеше слегати раменима и махати главама; послаше и момке да виде шта је с Русима.

Најпре изиђоше супрузи Иванови. Енглези дигоше капе и климнуше главом у име поздрава. Њима се такође поклоне супрузи Иванови, а Николај Ивановић се још и представи:

— Комерсант Иванов де Петербург.

Енглези похиташе пружити му руке и такође

именоваше своја имена Један старији Енглез проговори нешто Николају Ивановићу.

— Пардон! рече овај. — Не разумем! Глаша, преведи!

— И ја не разумем. Он говори, чини ми се, енглески. Парле ву франсе, мосје? запита Глафира Семјоновна Енглеза.

Енглез махну главом у знак одобравања и опет нешто рече.

— Ја опет ништа не разумем! рече Глафира и слеже раменима

Она друга два Енглеза показаше Николају Ивановићу своје часовнике

— Јамачно питају за остало наше друштво! промрмља Николај и додаде: — Вуј, вуј... закаснели су, али одмах ће... Тринкен... Кафе тринкен... објасни он ударајући се по грлу — Глаша! Та реци им што год.

— Шта ћу им говорити кад ме не разумеју, нити ја њих разумем.

Дама — Енглескиња је већ села у кола. А она је имала на себи сламни шешир, с необично широким ободом, у рукама је држала алпски штап са оштрим врхом на једном крају, и куком на другом. Онај постарији Енглез пружи руку Глафири Семјоновној и понуди је да седне у кола

— Ах, не... Сама ћу... одби она понуду и посади се у кола.

Енглез се онда препне на подножац од кола и престави даму Енглескињу Глафири Семјоновној. Енглескиња јој пружи руку и стаде нешто говорити

— Уј, уј... одговарала јој је Глафира Семјоновна и окренувши се мужу, рече: — Као да говори француски, али је ништа не разумем што говори.

Енглези све чешће погледаху у часовнике и махашу главама. Најпосле, онај млади беличараст Енглез у плавом, платненом оделу, подиже глас и посла вратара да зове заостале путнике. Наскоро затим, на изласку се зачу лупа и вика:

— Пљујем ја на те Енглезе! Ја путујем за свој новац! Ако ми се прохте, ја ћу купити, прекупити и откупити све те Енглезе! Каву ми не дадоше попити, ђаволи једни!

Указа се Грабљин и на вратима закопчаваше преник. Њега је водио испод руке Перехватов. Позади је тетурео Коњурин. Он је зевао и гуиђао:

— Шта ли сад супруга моја ради? Слути ли, да њен муж, Иван Кондратијевић, син Коњурин, полази на огњевиту планину?

И сад, сва три Енглеза на мах подигоше своје капе и климнуше главом. Њима одговори поклоном само Перехватов, који рече Грабљину:

— Клањају ти се... Што им не скинеш капу?

— Ех!.. Само да ми је да знам, ко је то измислио да путујемо заједно с Енглезима? одговори

Грабљин. — Ја не идем с њима! Узми ти засебног кочијаша.

— Али, он те не може одвести на Везув. Тамо се на лаким колима не иде. Пењи се у ова кола!

— Да се пењем, али ћу сести с кочијашем. Не могу да гледам те Енглезе, а још мање да седим с њима! А је си ли ти понео за ме боцу селтерске воде?

— Што ће ти, кад си је мало час пио?

— Нема ту ништа од једне боце да залије синоћње пиће. Келнер! Боцу зелса!

— Ево, ми имамо селтерске воде, одговори му Глафира Семјоновна из кола. — Ми носимо целу корпу профијанта: селтерску воду, боцу црна вина и хлеб с бутером. Улазите овамо што пре.

— А коњака јесте ли узели?

— Узето је, узето.

— Требјен! Због тога и идем, иначе, по овим енглеским ђаволима, никад се не бих кренуо. Знам ја шта то значи! Чим свратиш у какав ресторан на путу, механџија ти одмах износи боб и јарњетину.

Сви уђоше у кола. Мазге кренуше. Грабљин се посади с кочијашем. Коњури се намести крај Енглеза у годинама, па му учини поздравни гест руком и рече:

— Бонжур!

Енглезу му даде руку и каза своје име

— Не разумем, мусју, не разумем, одмахује главом Коњури. По руски не парле?

— Не говори ни једним језиком осим свог сопственога, рече Николај Иванович.

— То је одлично. Ако што буде требало, рукама ћемо се објаснити... А што су се одели као неки акробати?

— Није то акробатско, већ велосипедско одело.

— А што ли су те мотке повукли?

— Бог би их знао! Јамачно се боје да уз пут не буде бандита.

— У-ју!? Па како ћемо ми без тољага?

— Јеси ли понео револвер собом? пита Глафира Николу Ивановича

— Заборавио сам га.

— Ах, Боже мој! Па зашто ми онда носимо тај револвер? У гору идемо, у гнездо бандитско, а ти без револвера! Врати се назад, врати се. Ми ћемо те сачекати.

— Не треба. И онако му је цев прела. Видиш, Енглези носе само мотке. А и ја имам штап и то још са штилетом унутра.

— Али, ти говораше, да си покварио рукатку и да се штилет не вади из штапа.

— Тхе, да се употреби опет, каменом ћемо рукатку одбити.

Коњури седи и само маше главом.

— То је тек лепо! А што ми раније не рече за те бандите? говорио је он Николају Ивановичу. — Могао бих бар овај новац у чизму преместити. Сад да се изувам и да то радим — незгодно је.

— Разуме се да је незгодно. Али опет, дан је, и има нас подоста у друштву. И осим нас ту је кочијаш, па кондуктер.

— Није то ништа примети Глафира Семјоновна. — Ја сам читала у романима, да се бандити понекад преодену као кочијаш и кондуктери!

— Зар се ви бојите разбојника на путу? умеша се у разговор Перехватов. — Оставите се, молим вас! Пут на Везув је тако слободан, као на пример што је у нас пут на водопад Иматру. Разбојници су некада овуда били. Везув је сад откупљен и држи га енглеска компанија Кука. Кук је просекао колски пут и на крају тог пута метнуо шине куда се на конопцима извлаче путници на врх планине.

— Шта? Зар на конопцима путнике извлаче? уплашено запита Коњури

— Та не, имају тамо мали вагончић; у њих угурају путнике.

Екипаж се спуштао мору. Хиљаде пароброда и једрилача стоје крај обале. Једни се бродови товаре а други растоваривају. На обали је цела пијаца од домаћих намирница; на све стране осећа се задах рибе, загорела масла и кувања. Туда врљају групе прљавих матроза с лицем препланулим од сунца. Немање прљави трговци и трговкиње вичу колико их глас доноси и нуде купцима разне врсте домаћих намирница.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ОМАШКА

— ИЗ АМЕРИЧКОГ ЖИВОТА —

Хенр Сјенкјевића

У околини грофства Марипозе, пре пет година отворени су богати извори нафте. Огромни приходи који се црпе из овакових извора у областима Неваде побудише неке предузимљивије духове, да организују удружење у циљу експлоатације нафте пронађене у околини Марипозе.

Није се дуго чекало. После кратког времена беху на месту извора пренете разне парне машине, пресе, пумпе, лествице, бурад, казани итд. Већ су и домови подигнути за раденике. Не прође много, место је добило довољно живота и малену радничку варошицу назваше Struck-oil — извор уља. У до скоро пустошној околини, у којој су само дивљи бикови живели, подиже се насеље од неколико домова а поприличним бројем обиталаца.

Након две године, Struck-oil већ су прозвали Struck-oil-city. Ово је место то потпуно и заслу-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

жило да му додаду и city. Већ је у њему био и кројач, и обућар па боме и један лекар родом Француз, који је некада у Француској само бријао и пуштао пијавице, али је опет заслужио у овом новом насељу да га сматрају за „учевног“ човека. Он је — што је велика похвала код америкањских доктора — био човек потпуно безопасан по своје пацијенте.

Лекар као што то често бива у омањим варошима, држао је у исто доба и апотеку, а у овој вароши вршио је поред тога још и поштарску службу.

Апотекар је био исто тако безопасан као и лекар. У његовој апотеци могло се наћи само два медикамента; шећерни сируп и магнезија

Био је старчић и то врло добродушан. Чешће би на митинзима говорио својим пацијентима:

— Небојте се никад мојих лекова. Код мене је правило: да пре но што болеснику препишем какав лек, сам прогутам исто толику дозу, јер држим, да кад лек мени старцу не шкоди, неће ни мојим пацијентима. Па зар није тако?

— Тако је — обично су му одговарали пацијенти којима никад није ни дошла мисао у главу, да код осталих лекара не мора постојати ово правило

Г. Десонвиљ — тако се зове лекар — особито је веровао у чудотворну моћ магнезије.

Више пута је на митинзима скинув капу с главе говорио:

— Господо и Госпође! Погледајте шта то значи магнезија! Мени је већ седамдесета, а четрдесета је како гутам магнезију и ниједне седе немам на глави.

Слушаоци би могли с правом на овај говор лекаров приметити, да заиста он нема ниједне седе али да нема и никакве. Ну шта се Американца тиче што је докторова глава ћелава. Они од ове примедбе немају никакве стварне користи за побољшање и проширење Struck-oil-city-a, па су је и прећутали.

А Struck-oil-city из дана у дан напредовао је. После годину дана већ је био везан жељезницом. Шта више организовао је општинску власт, пошту, полицију итд.

Једногласно је за председника општине изабрао поштовани г. Десонвиљ. За шефа полиције изгласан је стари пољски чива г. Девис. Сама се пак полиција састојала из једног шефа и никог другог. Подиже се и школа. Брига за васпитање деце поверена је једној уседелици која се одликовала вечитим катаром. Напоследку појави се и прва гостионица United-States-Hotel

Business — живаљ трговачки — растао је с дана на дан. Г. Девис је већ у свом дућану направио велики стаклени излог готово онакав каквих има у С. Франциску. За овакову ревност обитаоци су на првом митингу изјавили г. Девису благодарност на улешњавању вароши. Г. Девис скромно је примио ову благодарност становника

Struck-oil-city-a и узвикнуо: Thank-yon! Thank-yon! Ој вај!

Кад је грађанство добило општинску и полициску управу овда је извесно да је ту било и рада. За ове радове треба и хартије и пера и осталих канцеларијских потреба. И заиста одмах је по увођењу ових управних власти на углу улице Copotes-Street подигнуто прво стовариште канцелариских потреба — stationery. Но оно се није ограничило само на продавање хартије. У овом стоваришту продавате су и разне новине па и карикатурне. Често је у овим новинама престављан председник републике Северних Америчких Држава, као деран који сиса краву. Ово је симбол Северо Америчких Држава. Управник полиције никад није дошао на мисао, да овакве карикатурне листове забрањује

Ну ово није све. Американска варош не може да живи и напредује без својих сопствених новина. Тек по истеку друге године појави се нови лист „Saturday-Weekly-Review“. Овај је лист имао толико претплатника, колико је било становника у Struck-oil city.

Редактор овега листа, био је у исто време и писац и новинар и слагач и администратор па и разносач. Њему је лако било све ове дужности обављати а нарочито разносачку, што је он поред уређивања новина држао и краве, те је свако јутро разносио млеко по кућама а узгред и своје новине.

Чланке је уводне обично почињао са: „кад би наш подли председник Сједињених Држава, примио оне наше савете, које смо му у нашем листу пре неки дан понудили он би итд.“

Дакле као што видесмо готово се никаква оскудица није опајала у Struck-oil-city.

Ваља напоменути и то, да су радници били врло скромни људи, те и полиција није много имала муке. Они су се разликовали од радника у рудокопима злата који су заиста охоли разбојници. Дакле све је у вароши било тихо и мирно. О линчу овде се баш ништа није знало. Живот је пролазио спокојно. Један дан изгледало је да је налик на други, као оно што је налик једна кап воде на другу.

Обичан живот био је: у јутру сваки на свој посао, а у вече се или скупљају становници на улицама ради митинга, а ако овај није заказан, тада се уморни увлаче у домове и по првом сумреку већ у велико спавају.

Само је једна брига мучила г. Девиса шефа полиције. Није никако могао да одвикне становнике да из карабина не туку дивље гуске које су обично с вечери прелетале преко варошких улица. Закон је забрањивао пуцање на улицама, али слабо је ко тај закон поштовао. Био је на великој муци г шеф полиције и често је саветовао суграђане: „да је то каква малена врошина па нека се на последку и пуца, али у овако великој вароши, пиф-паф, пиф-паф — врло је непријатно“

Становници су га мирно саслушали, кад и кад тек по неки мрдне мало главом и изговори

o! yes! али чим се почне смркавати и оне бело-невестице загусте преко улица одмах се сваки лати карабина и одпочне пуцњава. Ово је редовно било сваког вечера, јер су гуске редовно прелетале са околних планина океану.

Да право речемо — г. Девис имао је право да сваког непослушног грађанина казни и да га преда суду, али притом не треба заборавити, да су кривци били за време болести лекарови пацијенти, а за време здравља пацијенти управника полиције, јер су сви код њега обућу правили.

Зато је у овој вароши било и морало бити све потаман као на небу.

Али се једном прекратише и ови мучни дани.

Ево како је то било:

Господар grosery, околно се на госпођу grosery! Овде ваља ми, да вам читаоци објасним, шта се у америци разуме под именом grosery.

Grosery, то је трговина у којој се продаје све и сва што живом човеку треба. У једној grosery, може се купити н.пр. брашна, капа разних облика и каквоће, цигара, метала, дугмади, пиринча, сардина, рубља, тањира, сланине, разних семена, блуза и одела, стакларије за лампе, секира, пекемита, памучних оковратника, сушене рибе итд. Једном речи све што човеку треба.

У почетку је била у варошици само једна grosery. Њу је држао један немац Ханс Каше. Родом је из Пруске, и у велико флегма. Могао је бројати до 35 година, имао је избуљене очи и, што је особито, није био гојазан човек као што је већина Немца, али је опет био развијен. Готово је увек ходио без горњег капута и никад није испуштао лулу из зуба. Енглески је разумевао онолико, колико је потребно за business — трговање — а даље ни зубом цвокнути. Трговину је водио доста срећно, јер су за непуну годину од кад је одпочео трговати, грађани су били уверени да он броји неколико хиљада долара.

Али готово одједном и изненадно, појави се спрочу његове grosery и друга. Игле чуда! прву је држао Немац, а другу Немеца. Kunegunde und Eduard, Eduard und Kunegunde!

Обе стране отворе очајну борбу, која се с дана на дан све више ширила. Повод ове међусобне борбе био је тај, што је Мис Најманова — тако се звала господарка ново подигнуте grosery — угошћавала своје госте са ташцима од брашна помешаног са содом или квасцом. Она је сама својим гостима говорила, да је брашно куповала код Ханса Коше, јер своје још није отпочела да употребљује. Гости су долазили мало по мало до уверења, да Ханс-Коше није друго до један окорели завидљивац који хоће пошто по то да уништи своју противницу.

Готово је сваки грађанин могао предвидети, да ће се са отварањем нове grosery породити непријатељство између њихових газда, али нико није предвиђао, да ће између ових бити толика обест. Обест је до тога доспевала, да кад је н.пр.

Ханс ложећи ватру пред grosery удешавао да дим улази у суседну grosery. — Нарочито је ложио већу ватру кад је ветар дим односио ка grosery — М. Најмановој.

Мис Најманова обично би тада опором узвикнула o! Dutchman! а Ханс је ово држао за повећу увреду.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

ПОЗОРИШНА ХРОНИКА

ПОКОНДИРЕНА ТИКВА комедија у 3 чина од Јована Стерије Поповића — ДОСАДАН СВЕТ комедија у 3 чина од Е. Пајрона превео Мих. Р. Поповић — НОРА драма у 3 чина од Х. Ибзена превео М. Ш. М. Гошћа г-ђа Милка Марковићка.

Ви ваљада не очекујете од мене да вам ја опширно говорим о „Покондиреној Тикви“? О тој тикви се за ових последњих 50 година говорило више, но о каквој најкуснијој воћци, али то још не значи да се више о њој не би имало шта рећи; — пре би могло значити обратно, — него само мени у ово четири ступца, што ми их је уредник на расположење ставио, није могућно. Ја вам само толико могу рећи: да је се овај стари комад јако допао, и да је се тог вечера најбоље видело колико сам имао право, кад сам Управи замерао, што не даје чешће старија драмска дела из наше литературе. Јер што је један комад стари по датуму, још то није доказ да је и застарио; он је врло често много сувременији сад, но у доба кад га је писац градио. А то је баш случај са овом „Тиквом“. У комаду видите како се једна опанчарка понела и како се педа, јер мисли да је за боље створена па хоће силом да изиграва „ноблес“, — а одмах на улици сваки дан видите како се једна, негдашња „вешерка“, такође напендечила и хоће пошто по то да представља велику госпођу. Али сваки к'о није слеп одмах може приметити да обичан врг не може доћи на трпезу у место кондора, него му увек штрчи држак, па и опанчарка или праља, не може постати госпођа, ма какво одело на се метула, и ма се на ма каквим колима возила.

Овај је, дакле, комад Стеријин више него обична комедија, он је једна *аристофанска* комедија, у којој се на позорници могу наћи лица, која сваки дан виђамо — и то нам прави огромно задовољство. Само нас у исто време то и ожалосћава, кад учинимо поређење са Београдом некад и сад, па приметимо: да се је онда све смело казати, што се видело а сад нам то није допуштено чинити. Ала, кад би нешто данас човек смео и умео да напише комедију „Београд некад и сад“! Само к'о зна да ли би то испало као комедија?

Но мимо ова размишљања, помислите, како је се овај комад морао допасти у своје време, кад је публика била много наивнија, и кад је сваки

могао прилепити неко познато име на особу „од Мирич“! Како се је свако морао радовати кад нађе на позорници неког свог доброг познаника под маском Свјатозарија Ружичича! И данас њих има, можда су чак и многобројнији, али су мање интересантни а више заинтересовани.

Може се рећи да је комад добро текао, али да је подела и сувише фантастично изведена. Г-ђа Теодосићка није још стигла да игра „Тикву“ и ја знам да ће јој то бити мило чути, па се зато и не устежем рећи. Иначе је она марљиво обрадила улогу. Чича Илија и г-ђица Миљковићева били су врло добри, а Тодоровић је био сјајан! Да је Фему играла г-ђа Радуловићка, њену другу г-ђа Јовановићка и оног шустера, мало мање снажан, мање бујан човек — комад би био одлично приказан.

„Досадан Свет“ је веома весело комад, али је мене направио тога вечера меланхоличним (ма да не толико да би ме морали водити у Париз ради лечења), јер ме је та комедија опоменула да се већ почиње старити. Као што видите: врло оригинална констатација! Али је за мене збиља нова. Ја сам се сетио, да сам још пре 11 година, кад се „Досадан Свет“ први пут давао, писао једну *дугачку* рецензију (приметите, да ја не употребљавам придев *велику*). Мени се тај комад увек јако допадао, и то је, јамачно, не само најпопуларнији, но и најбољи комад Пајронов. Међутим он је чудесно прост и једноставан. Све се оснива на оној древној опасци: да се и љубав даде изазвати, и да се она онда појави, кад дође у опасност.

Удар нађе искру у камену
Без њега би у кам очајала...

Из честољубља родила се љубав. Да није Роже мислио да ће му Бела *преотети* Сузану, и да се она није показивала као да је заљубљена у Белака, те тако заголицала Рожеово честољубље, — ко зна да ли би је он заволео? Знате како наши кажу с уздахом:

Имадох, не знадох!

Изгубих, познадох!

Кад је Роже осетио да ће изгубити Сузану, онда је тек осетио и да је воли. Сад да ли је он њу и пре тога волио? Или је није волио, и онда како је могао бити саревњив пре но што је био заљубљен?

Али се цела та интрига љубавна провлачи само као првен конац, кроз главни предмет ове комедије, а то је сама средина где се све ово дешава. Та је тек средина мајсторски оцртана, ма да је писац где где и карикирао извесне личности У Француској у свима епохама постојали су извесни кругови, где су жене преотимале утицај, и који су као нека подземна сила утицали на све послове, нарочито су се много плели у књижевност. Кад то „интересовање“ пређе извесну меру, онда се нађе по неки спиритуални писац те их изобличи, и то изазове извесну реакцију за неко време. Као ремек-дело у том послу остала је

Молијерова комедија „les femmes savantes“, чије је праунуче „Досадан Свет“. Они су из исте фамилије.

Комад се јако допао, ма да је лоше приказан. О г-ђи Марковићки ћу на крају говорити те за њу овај општи суд не важи. Сем г-ђе Гргурове, који је била одлична, али о чијој се игри уздржавам говорити, само је г-ђа Тодосићка била добра. Истина да је она била тако добра, да сам се ја чисто зачудио. Гавриловић је хтео да буде сјајан, али му није пошло за руком. Он игра овог Рожеа онако како се њему свиди, а не онако какав је у комаду описан. Милорад као стар — младић, који се враћа из Инђије где се шест месеци бавио о „проучавању надгробних споменика“, и који долази непосредно са жељезнице у своју породицу и својој мајци, улази у белом прелуку, модерној машини, белим рукавицама, реденготу и — шапоклаку. Према таквом костиму он је и своју игру подесио. Збиља, кад поменух тај „шапоклак“, то вам је један интересантан објект. Њега глумци носе увек собом, па било да су у фраку, реденготу или жакету. Само га при излазу додају један другом и том га приликом, према потреби, спљоште или подигну. Ево већ годину дана како га г. Дим. Петровић не испушта из руку, па ма какво одело имао. Како их већ није жао, једне стварке!

Остали су били врло слаби и ретко је ко знао шта игра. Тодоровић, који иначе доста успева, изгледао је то вече као да нема појма о типу који изводи. Е, ја знам, да то није исто што и Свјатозарије Ружичич! Превод је још из 1888 год. када је преводилац био на Вел. Школи, па се то наравно јако и опажа, зато би га требало поправити.

„Нора“ је најпростије, најразумљивије, а по моме мишљењу и најбоље дело Ибзенско. Оно је све у једној идеји: да је лажан основ на коме почива наше друштво, да је скроз лажно наше васпитање, и да се љубав не налази тамо где је и уверавање, но да су то само голе речи и обмана. Наравно, да кад се нађе неко тако наиван те поверује све што му се наприча и унесе у односе — у овом случају брак — све што има, т.ј. сву своју љубав, без резерве и без задњих мисли — онда то наивно створење у првој кризи види да је њему подваљено; примети да је он у ортаклуку, заједничком животу, преварен и мора тежити да раскине уговор, који га везује.

Веома је тешко бити толико наиван и не бити „обавештен“ још из ране младости, јер још у детињству, на божији створ, што се човеком зове, навале толка неваљалства, и он је принуђен да умотри толико подлости, нискости и гадости око себе, да ако иоле има памет на свом месту, мора знати на чему је, и у колико може веровати туђим речима, а колико опет од себе може дати другоме. Или, ако се пода цео — то је бар хотимично, и ако не увек свесно. И зато што је то тако тешко,

Иван је морао и скројити своју Нору веома чедном, добром и наивном, као птицу (које поређење врло често и употребљава за Нору), а сем тога, пуштити је да одрасте у таквој околини, која је могла тако деликатну душу очувати неповређену, и још је дати на васпитање њеном оцу, неком чудњаку добричини — који је те њене добре и наивне стране само још више развио. Тиме нас је спремио, да се ни мало не зачудимо кад видимо у каквој обмани живи Нора, и каква се револуција у њој догађа услед разочарања.

Студија, што је могуће интересантнија и мени је веома жао што немам простора да о њој опширније проговорим. Само је комад при свем том тежак и развучен, па кад се још такав комад не игра као што треба, он постаје смртоносан. Гавриловић није био ни мало Хелмер по улози, јер му се не допада да изгледа *несимпатичан*, него увек игра онако, како ће колико толико сачувати симпатије публике — а то му их баш одузима. Онде где је Хелмер просто одвратан, због полтронства и ситничарства његовог, због гадне свакодневности, ту Гавриловић изиграва некаквог центлмена, кога је незаслужена несрећа снапла, и он се бори великодушан и храбар, са злом судбом од које је слабији.

Г. Руцовић је пропустио једну лепу прилику. Он неће наћи у репертоару за себе подеснију улогу али је није обрадио. Међутим је Dr. Ранк и ако савршено излишно, ипак дивно лице. Г Руцовић га је требао играти са много више меланхолије и резигнације. Dr. Ранк се не жали ни нашто, он само „сажаљева случај“, и посматра самог себе — пацијента — хладним оком лекара, који се не кида много, кад му се боник прегне и отегне.

Ви знате да постоји једна велика и у позоришном свету врло чувена породица, која је до данас дала српским позориштима преко 10 чланова, од којих су неколико, — као Ружић, Коларовић, Коларовићка — чак и славни, а чији је најмлађи изданак наша гошћа г-ђа Марковићка. Г-ђа је Милка данас у најбољим годинама. Не смем да вам кажем у којим, али тек знајте, да је у најбољим. И како је она овде код нас дебитирала, ево где је, након 14 година, повукло срце да се опет јави на београдској позорници. То је лепо.

Г-ђа Марковићка је за ових 14 година далеко отипала; она је направила много већи успех но што сам ја очекивао, и као што је могла и сама приметити, публика није остала према томе хладна. Она се веома допала — великој већини публике. Али она и има врло много особина, што јој морају заслужити допадање. Госпођа има врло леп стас, врло пријатно лице, мек и пријатан орган у обичном тону; сем тога је врло грацијозна, обљачи се врло укусно и веома је окретна на позорници — као право глумачко дете, које је постало глумица од заната.

Она је обе улоге и Сузану и Нору савесно и брижљиво обрадила. Код ње нема ничег импро-

визираног, — на шта су нас толико наши глумци навикли, — и сваки гост јој је студирао и мотиви сан. Зато и изгледа њена игра једна лепа округла целина.

Овако како је она играла, дакле, публици се допало и она може бити задовољна успехом, као и ми њеном посетом. То је неспорно и то је, држим, врло много за једну баш и претенцијозну глумицу.

Сад, бих ја покрај свију обзира, које имам и према дами и према гошћи, имао да учиним две примедбе.

1). По моме мишљењу Сузана није наивна девојчица у смислу мазе, ма да се то може узети из оног што говори, него је са свим природно и слободно одрасло девојче. Она је сироче без оца и мајке, те је према томе није имао ко мазити. Међутим, изгледа ми као да је њу г-ђа Марковићка играла као малу мазу. Неки се не брани од тога — мој је упечаток био такав, а упечаток не може бити лажан. Сузана је врло опора и врло мало побуђује симпатије; ваља бити једна одлична и отмена природа, пуна такта и разумезања као што је војвоткиња, па познати праву вредност Сузанину и открити бисер у тој, мало рапавој, шкољци. И зато што она није маза, но слободна девојчица врло чедна и искрена, она је и много бујнија, много етраснија — она је управо јако етрасна. Сузана има веома много темперамента и то баш чини те она толико одекаче у тој млитавој и љигавој гомили „Досадног Света“.

2). После револуције који се код Норе деси услед кукавичлука њеног мужа, она (по моме мишљењу) постаје савршено индиферентна према мужу. Чули сте, како она често наглашава да јој је он постао *туђ*, да не може остати да преноћи под једним кровом с *туђим човеком*? Из тога изилази: да она више нема за чим да жали, нити на што да се гневи, и према томе је цела игра, г-ђе Марковићке, од тог момента, ја не могу да кажем рђава, али нетачна. У Нори нема два *расположења* само: прво, љубав и симпатија, па после, антипатија. У Нори су две *жене*: једна је супруга Хелмерова, која познаје и воли Хелмера, а друга је жена туђинка, која не познаје ни себе још, па не познаје ни тог човека, који је пред њом. Она није с њим интимна те према томе не може му се ни тужити, нити се на њ љутити.

То су моје примедбе, али морам додати одмах, да су оне чисто субјективне; ако их још ко дели са мном у публици — ми ипак остајемо у веома малом броју. Велика већина остаје потпуно задовољна и с овим што је добила — а то није мало. У осталом то никако не значи да и ми нисмо задовољни. Још како смо задовољни и захвални г-ђи Марковићки, и желели би да нас се још који пут сети. Што се чешће будемо виђали, боље ћемо се познавати и правилније ћемо се умети ценити.

Spectator.

Садржај: „Гробови“ (исема). — „Идеалиста“ (наставак). — „Пештана књи“ (исема). — „Где поморанце зру“ (наставак). — „Омашка“. — „Позоришна зроника“ (свршетак).

Власник: Ст. М. Веселиновић, — Парна Радикална Штампарија — Уред.: Ј. М. Веселиновић